

РЯБУШИН В. В.,

аспірант

(Науково-дослідний інститут

публічного права)

<https://orcid.org/0009-0004-1615-305X>

УДК 347.463:656.073(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.120>

ЗМІСТ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕННЯМ В УКРАЇНІ

У статті розкрито та узагальнено зміст правових відносин у сфері вантажних перевезень в Україні крізь призму їх подвійної юридично-фактичної природи. Показано, що юридичний компонент формують суб'єктивні права й обов'язки учасників, які виникають на підставі договірних та імперативних норм транспортного, цивільного й адміністративного законодавства. Ключовим інструментом є договір перевезення: він визначає предмет, плату, строки доставки та документальне оформлення, встановлюючи баланс приватної автономії й публічних гарантій безпеки. Фактичний компонент відображається у реальних логістичних діях – прийманні, пакуванні, маркуванні, завантаженні, вивантаженні й видачі вантажу, що матеріалізують правові приписи у господарській практиці. Наголошено на техніко-технологічних стандартах, які обмежують диспозитивність сторін і забезпечують належну якість та безпечність перевезень. Окрему увагу приділено системі адміністрування ризиками: нормативні вимоги до стану транспорту, підготовки персоналу та страхування відповідальності доповнюються впровадженням GPS-моніторингу, схемного розміщення вантажів і внутрішніх аудитів. Аналізовано механізм відповідальності, що ґрунтується на презумпції вини перевізника за втрату чи пошкодження вантажу та допускає звільнення за умови доведення належного пакування відправником. Узагальнено судову практику, яка підтверджує пріоритет доказового оформлення перевезення й фіксує межі свободи сторін у публічних договорах. Доведено, що ефективність правового регулювання залежить від інтеграції договірних умов, адміністративних процедур і фактичних логістичних операцій, які разом захищають економічні інтереси бізнесу та суспільну безпеку. Окремо окреслено екологічний вимір: перевезення небезпечних вантажів потребує сертифікованої матеріально-технічної бази та погодження маршрутів з органами безпеки; порушення цих вимог тягне фінансову й адміністративну відповідальність. Методологічну основу становили компаративний та системний аналіз, що об'єднав доктрину з даними статистики й судів.

Ключові слова: адміністративне регулювання, відповідальність, договір перевезення, диспозитивність, екологічна безпека, імперативні норми, логістика, нормативне забезпечення, пакування, публічне адміністрування, публічний договір, ризик-менеджмент, судова практика, технічні стандарти, юридичний зміст.

Riabushyn V. V. The content of legal relations in freight transportation in Ukraine

The article reveals and generalizes the content of legal relations in the field of freight transportation in Ukraine through the lens of their dual legal and factual nature. It is shown that the legal component is formed by the subjective rights and obligations of participants arising from contractual and imperative norms

of transport, civil, and administrative legislation. The key instrument is the contract of carriage, which defines the subject, payment, delivery terms, and documentary confirmation, establishing a balance between private autonomy and public safety guarantees. The factual component is reflected in real logistical actions — acceptance, packaging, labeling, loading, unloading, and delivery of goods, which materialize legal provisions in business practice. Emphasis is placed on technical and technological standards that limit the dispositive freedom of parties and ensure the quality and safety of transportation. Special attention is paid to the risk management system: regulatory requirements for the condition of transport, staff training, and liability insurance are complemented by the implementation of GPS monitoring, cargo placement schemes, and internal audits. The mechanism of liability based on the presumption of the carrier's fault for loss or damage to cargo is analyzed, with release possible if the sender's improper packaging is proven. Judicial practice is summarized, confirming the priority of evidentiary documentation of transportation and outlining the limits of contractual freedom in public agreements. It is proved that the effectiveness of legal regulation depends on the integration of contractual terms, administrative procedures, and factual logistics operations, which together protect the economic interests of business and public safety. The environmental dimension is also highlighted: the transportation of dangerous goods requires certified material and technical bases and route coordination with security agencies; violations of these requirements entail financial and administrative liability. The methodological basis included comparative and systemic analysis, combining doctrinal sources with statistical and case law data.

Key words: *administrative regulation, contract of carriage, dispositive principle, environmental safety, factual component, freight logistics, imperative norms, legal content, liability, normative framework, packaging, public administration, public contract, risk management, judicial practice.*

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та динамічного розвитку логістичних систем правове регулювання вантажних перевезень набуває особливого значення як національному, так і на міжнародному рівнях. Забезпечення ефективності транспортних операцій, дотримання вимог безпеки та узгодженість дій між усіма учасниками перевізного процесу вимагають чітко структурованих правовідносин. Особливістю цих відносин є їхня складна природа, яка поєднує в собі як приватноправові, так і публічно-правові елементи, що зумовлює потребу в їх глибокому теоретико-правовому аналізі. Водночас практична реалізація перевезень часто супроводжується проблемами юридичної невизначеності, конфліктами між сторонами договору, а також недостатньою координацією між державними органами контролю.

Нормативне поле перевезень формують численні закони, транспортні статuti й підзаконні акти, що регулюють різні види транспорту — від автомобільного до залізничного та морського. Міжгалузевий характер регулювання породжує проблему колізій та термінологічної неузгодженості, особливо на перетині цивільного й адміністративного права. Договори перевезення слугують ядром приватноправової взаємодії, проте значною мірою обмежені імперативними вимогами щодо технічного стану рухомого складу, ліцензування та допуску до ринку. Усталених механізмів інтеграції цифрового накладного документообігу й дистанційного моніторингу все ще бракує, що поглиблює правову невизначеність.

Особливу увагу привертають ризики, пов'язані з перевезенням небезпечних, швидкокопсуваних та великогабаритних вантажів, де кожне порушення стандартів може спричинити значні людські та економічні втрати. Практика впровадження GPS-контролю, автоматизованих систем вагового й габаритного контролю та страхових інструментів захисту показує нерівномірний рівень покриття серед перевізників. Оператори, які ігнорують обов'язкові тренінги персоналу чи схему розміщення вантажів, створюють додаткове навантаження на

систему публічного адміністрування. Відтак правові норми дедалі частіше доповнюються внутрішніми корпоративними політиками й міжнародними стандартами.

Доктринальні дискусії зосереджені на межах договірної свободи, критерії оцінки належності пакування та розподілу ризиків між сторонами. Судова практика виявляє, що відсутність єдиних підходів до тлумачення істотних умов договору призводить до конфліктів щодо строків доставки, розміру провізної плати та відповідальності за пошкодження. Прецеденти з публічними договорами демонструють пріоритетність доказів фактичного стану вантажу й дотримання технічних правил. Водночас суди визнають право перевізника звільнятися від відповідальності за умови доведення неналежного пакування відправником.

Актуальність проблематики посилюється зміною логістичних маршрутів унаслідок воєнного стану, інтеграційними зобов'язаннями України перед ЄС і необхідністю гарантувати безпечний рух критично важливих вантажів. Зростання транзитного потенціалу й цифровізація перевезень вимагають оновлення нормативної бази та удосконалення механізмів публічного контролю. Недостатня координація між органами нагляду й відсутність єдиних електронних реєстрів створюють ризик дублювання процедур і збільшують транзакційні витрати. Екологічний фактор, зокрема перевезення небезпечних речовин, актуалізує потребу в жорсткій сертифікації матеріально-технічної бази та прозорому погодженні маршрутів.

Останніх досліджень: вагомий вклад в дослідження змісту правового регулювання вантажних перевезень зробили вчені в різних галузях. Зокрема, Л. Авраменко, Т. Базгхадзе, Л. Баранова, Т. Бегова, В. Галуцько, Р. Гринюк, Е. Деркач, М. Довгуш, Л. Янковська, Г. Яновицька, В. Яроцький, Є. Ясюк, В. Кучера, В. Максименко, І. Острожинська, І. Петрик, О. Петришин, Г. Пономаренко, В. Попов, Р. Сірко, Є. Тупицька, В. Шкарупа, Ф. Шульженка, О. Юхимюк, М. Цвік та ін. Разом з тим, зазначені вчені не сформували цілісної, системно впорядкованої моделі предмета нашого наукового аналізу, обмежившись загальними теоретичними засадами або розглядом лише окремих, фрагментарних аспектів проблематики.

Мета статті полягає в тому щоб на основі теорії права, теорії цивільного права, теорії адміністративного права, чинного законодавства та наукових доктрин розкрити та узагальнити зміст правових відносин вантажних перевезень в Україні.

Виклад основних положень. Згідно з тлумачним словником української мови поняття «зміст» розкрито як внутрішня суть або сутність явища, що розкриває його головні риси, значення та логічну основу. У мовному або текстовому контексті зміст відображає те, про що йдеться у висловлюванні або творі, тобто інформативну наповненість. Він також виступає як характеристика об'єкта, що виявляє його структуру, спрямованість та ідею. У філософському й правовому дискурсах зміст є ключовим для розуміння цільового призначення норм, понять або явищ [1]. В контексті написання нашої роботи найбільш доречним є тлумачення поняття «зміст», як суть або внутрішня особливість, оскільки воно найточніше виражає нормативну, функціональну та структурну наповненість правових категорій.

В теорії права виходячи з того, що правовідносини це поєднання фактичних суспільних відносин та юридичних норм тому вирізняють фактичний та юридичний зміст правовідносин. Фактичний зміст правовідносин становить реальні соціальні процеси, що виникають у сферах економіки, політики, культури й публічного адміністрування. Ці життєві обставини набувають юридичної значущості лише тоді, коли законодавець «накладає» на них норми права, перетворюючи їх на юридичні факти. Через таке опосередкування поведінка суб'єктів отримує чіткі правові параметри, що дозволяє прогнозувати наслідки власних дій і реакцію держави. Юридична форма водночас зберігає первинний, матеріальний зміст відносин, але надає йому нової якості — здатності бути захищеним або примусово забезпеченим. Юридичний зміст правовідносин утворюють суб'єктивні права та кореспондувальні їм юридичні обов'язки, закріплені у нормах права. Принцип кореляції «право — обов'язок» гарантує рівновагу інтересів і забезпечує взаємне узгодження поведінки учасників. Кожне право супроводжується можливістю вимагати належної дії або бездіяльності, тоді як обов'язок містить потенційну загрозу примусового виконання й відповідальності. Державні та судові механізми примусу перетворюють нормативні приписи на

реальний регулятивний ресурс, підкріплюючи юридичний зміст практичними санкціями [2, с. 178-179].

В цивільному праві правовідносини мають двоєдиний зміст: фактичний і юридичний, кожен з яких виконує специфічну функцію у правовій взаємодії. Фактичний зміст полягає у реальній поведінці суб'єктів, їх діях або бездіяльності, спрямованих на досягнення певного результату, що є матеріальним підґрунтям правового зв'язку. Він виявляється у конкретних діях сторін (наприклад, передача речі, надання послуги), які обумовлюють виникнення, зміну чи припинення правовідносин. У фактичному змісті відображається волевиявлення учасників правовідносин, їх мета і практичний результат. Така поведінка надає життєвому процесу правову форму, визначаючи соціальний сенс правових зв'язків. Юридичний зміст правовідносин включає сукупність суб'єктивних прав і обов'язків, що закріплені за конкретними учасниками відносин. Це формальна сторона правовідносин, яка юридично оформлює межі можливої та належної поведінки. Юридичний зміст визначає правовий статус суб'єктів, їх правомочності, обов'язки та відповідальність за їх порушення. Кожному суб'єктивному праву кореспондує відповідний обов'язок іншої сторони, що забезпечує баланс інтересів і правову рівновагу. У складних правовідносинах кожна сторона може мати не одне, а декілька прав і обов'язків, що ускладнює структуру змісту [3, с. 99-103].

У транспортному праві юридичний зміст правовідносин становить сукупність суб'єктивних прав та обов'язків сторін, закріплених у законах і підзаконних актах. Центральним механізмом виникнення таких правовідносин є договори між учасниками транспортного процесу. Договори перевезення визначають обов'язок перевізника доставити вантаж до пункту призначення і право отримати плату. Саме на цих умовах ґрунтується фактичне виконання логістичної операції. Спеціальне транспортне законодавство деталізує договірні умови, позбавляючи сторони зайвої диспозитивності. Імперативні норми тут служать захисту безпеки та публічного порядку. Різноманіття договорів, від фрахтування до страхування, створює багаторівневу систему правовідносин. Кожен договір окреслює власні правомочності і зустрічні обов'язки сторін. Допоміжні договори зберігання, страхування і подачі транспортних засобів підтримують основне зобов'язання перевезення. Вони формалізують дії сторін щодо забезпечення належних умов транспортування та збереження вантажу. Хрестоматійним прикладом є обов'язок транспортної організації забезпечити схоронність майна пасажирів у камерах схову [4].

Виконуючи доктринальний аналіз нашу увагу привернула робота І. Острожинської в розкрито юридичний зміст договору перевезення як сукупність істотних умов, погоджених сторонами згідно зі статтями 628 і 638 ЦК України. Наголошується, що предмет, провізна плата та строки доставки належать до об'єктивно обов'язкових елементів, без яких договір вважається неукладеним. Імперативні приписи Закону «Про автомобільний транспорт» і Правил перевезень обмежують диспозитивність учасників, переносячи техніко-технологічні вимоги у площину юридичних обов'язків. Вантаж зі своїми фізичними та правовими характеристиками постає ядром, яке детермінує маршрут, спосіб навантаження, швидкість і режим транспортування. Юридичний зміст охоплює також допоміжні угоди такі, як експедирування, зберігання й страхування, що забезпечують виконання головного зобов'язання. Фактичний зміст правовідносин розкрито через конкретні дії учасників транспортного процесу: приймання вантажу, його фізичне переміщення та видачу одержувачеві. Техніко-технологічні операції такі, як пакування, маркування, завантаження й розвантаження, що матеріалізують правові норми у поведінці сторін. Характер вантажу визначає використання спеціальних транспортних засобів, вибір маршруту та дотримання режимів безпеки [5].

Л. Янковська та І. Петрик проаналізували правові проблеми безпечного перевезення вантажів в Україні крізь призму ризик-менеджменту та євроінтеграційних вимог. Юридичний зміст правовідносин розкривається через обов'язок гармонізації правил, дотримання вагових і габаритних норм та право громадськості вимагати безпеки. Зазначено неузгодженість повноважень контролюючих органів, що ускладнює нагляд за перевезенням небезпечних вантажів. Наголошено на потребі врегулювання вимог до транспортних засобів і процедур

розв'язання спорів. Фактичний зміст виявляється через результати опитувань логістичних компаній і статистику ДТП. Щорічно в Україні понад 7 000 загиблих і 57 000 травмованих у ДТП, а у 2021 р. зафіксовано 33 інциденти з небезпечними вантажами. Наведено приклад аварії з фосфором у 2007 р. у Львівській області. Описано вісім груп ризиків, зокрема управлінські, технічні, фінансові. Визначено етапи їх оцінювання: ідентифікація, якісна й кількісна оцінка, діагностика, прогнозування, вибір методів. Розглянуто інструменти: схемне розміщення вантажу, GPS-моніторинг, спостерігачі, страхування. Реальне їх застосування варіюється від 5 % до 55 % підприємств [6].

Грузинська вчена в галузі права Т. Базгхадзе проаналізувала, що юридичний зміст відносин із морського перевезення формується двома пов'язаними інструментами: самим договором перевезення та коносаментом (транспортний документ), який його посвідчує. Вона підкреслює, що ключовим юридичним наслідком є презумпція відповідальності перевізника: якщо вантаж не доставлено або ушкоджено, саме він мусить довести відсутність своєї вини, якщо інше прямо не випливає з договору чи коносаменту. Судова практика (*Dunlop v Lambert*, *The Albazero*, *The Aramis*, *Leduc v Ward*) деталізує межі, коли коносамент може переважати попередній усний чи письмовий контракт і коли, навпаки, умови первинної угоди мають пріоритет. Юридичний зміст правовідносин у вантажному морському перевезенні виявляється у складній кореляції між договірними приписами, нормами законодавства та прецедентами, що забезпечують захист інтересів усіх учасників. Фактичний зміст описується через реальні дії та події, які матеріалізують ці норми: приймання вантажу, його завантаження, передавання коносаменту та вивантаження в порту призначення. Демонструється, що в практиці *bulk-cargo* (це вантаж, що перевозиться без пакування і не розміщується поштучно) право власності часто переходить покупцеві ще до отримання коносаменту, що породжує колізії щодо того, хто має позоватись до перевізника у разі пошкоджень. Описується типова комерційна практика видачі коносаменту лише після навантаження, що створює ризик, коли документи прибувають пізніше за судно й вантаж видається під лист гарантії. Наведено випадки, коли дефектний товар, не зазначений у коносаменті, ставить під сумнів можливість вимоги до перевізника, якщо він не зафіксував застережень під час приймання [7].

Р. Сірко зазначив, що відносини з перевезення залізничним транспортом виникають на стику договору як угоди та договору як юридичного факту, що створює зобов'язання. Юридично значущим моментом є не лише сам факт укладення договору перевезення, а й процедура погодження умов щодо обсягів, строків, видів вантажів та кількості транспортних засобів. Це свідчить про складну природу договірних відносин, де ключову роль відіграє узгодження як механізм набуття зобов'язання. Заявка відправника виступає загальною підставою для виникнення правовідносин, а при укладенні договору про організацію перевезення формується складний юридичний склад. Фактичний зміст полягає в динамічній співпраці сторін щодо логістики та планування перевезень. Юридичний зміст зводиться до встановлення договірної основи виникнення цивільно-правового зобов'язання. Наголошується, що не кожне фізичне переміщення за допомогою залізничного транспорту породжує зобов'язання перевезення, а лише те, яке має відплатний і матеріальний характер. Зокрема, внутрішньотехнологічні переміщення (наприклад, у межах підприємства) не визнаються правовими перевезеннями. Ключовим юридичним критерієм тут є наявність договору перевезення та надання транспортної послуги. Зобов'язання перевезення передбачає доставку об'єкта в пункт призначення та сплату провізної плати, а також можливість виникнення додаткових організаційних зобов'язань. Фактично, залізничний транспорт виступає як система публічного сервісу із природною монополією [8].

Відповідно до Цивільного Кодексу України юридичним змістом правових відносин вантажних перевезень виступає договір перевезення вантажу, визначений у ст. 909 ЦК України, є двостороннім і відплатним правочином, у межах якого перевізник бере на себе обов'язок доставити вантаж, а відправник сплатити провізну плату. Він укладається виключно у письмовій формі, а його факт підтверджується складенням транспортної накладної чи іншого передбаченого законами документа, що забезпечує доказову силу угоди. Зміст

договору формується самими сторонами (ст. 628), проте підпорядковується обов'язковим нормам глави 64 та спеціальних транспортних статутів, що гарантує баланс приватних домовленостей і публічних вимог. Якщо перевізник здійснює перевезення «для кожного, хто звернеться», договір набуває публічного характеру (ст. 915 у зв'язку зі ст. 633) і встановлює для всіх клієнтів однакові умови. У свою чергу фактичним змістом виступає реалізація правовідносин, яка починається з того, що перевізник зобов'язаний у встановлений строк подати придатний транспортний засіб під завантаження, тоді як відправник має право відмовитися від непридатного рухомого складу. Відправник повинен пред'явити вантаж належно упакованим і маркованим; у разі порушення цих вимог перевізник може відмовити у прийнятті вантажу (ст. 917). Сторони визначають, хто здійснює завантаження та вивантаження, але ці дії обов'язково відбуваються з дотриманням технічних правил, закріплених у відповідних статутних актах (ст. 918). Перевізник несе обов'язок доставити вантаж у погоджений або, за відсутності таких умов, у розумний строк, а прострочення тягне відшкодування збитків (ст. 919, 923). Він також відповідає у повному розмірі фактичної шкоди за втрату, нестачу чи пошкодження вантажу з моменту прийняття до видачі, якщо не доведе відсутність своєї вини (ст. 924) [9].

Згідно із Законом України «Про транспорт» юридичний зміст полягає в установленні нормативно-правової бази для діяльності суб'єктів господарювання у сфері перевезень вантажів, зокрема щодо обов'язків, прав, відповідальності та порядку взаємодії з державними органами. Закон визначає, що перевезення вантажів здійснюється на основі договорів, а тарифи встановлюються відповідно до чинного законодавства. Визначено також, що перевізник зобов'язаний забезпечити безпеку, своєчасне та якісне перевезення вантажу, укладати договори страхування і відповідати за збереження вантажу з моменту прийняття до моменту видачі одержувачу. Контроль за дотриманням вимог безпеки перевезень вантажів здійснюється уповноваженими органами шляхом перевірок. Фактичний зміст правових відносин вантажних перевезень виявляється у практичній діяльності суб'єктів транспортної системи щодо організації, виконання і контролю за переміщенням вантажів. Закон зобов'язує транспортні підприємства враховувати економічну ефективність та можливості транспорту при укладанні договорів на перевезення, що на практиці вимагає логістичного планування. У реальних умовах забезпечується взаємодія з органами влади з метою ліквідації наслідків надзвичайних подій та забезпечення безпеки. Також фактичні правовідносини включають надання інформації органам державної безпеки про переміщення осіб і вантажів, що підтверджує зв'язок транспортної сфери з державною безпекою. Окреме значення має облік ризиків та дотримання екологічних вимог при перевезенні небезпечних вантажів [10].

Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» встановлює правові й організаційні засади поведінки з вантажами підвищеної небезпеки. Він визначає систему прав і обов'язків відправника, перевізника та одержувача як суб'єктів спеціального статусу. Норми вимагають дотримання стандартів пакування, маркування й технічного допуску транспортних засобів. Обов'язковими є підготовка та перепідготовка персоналу, а також страхування цивільно-правової відповідальності. Закон охоплює як внутрішні, так і міжнародні перевезення, імплементуючи відповідні договори України. Фактичний зміст правовідносин проявляється у реальному переміщенні вантажу з дотриманням спеціального режиму безпеки. Особливу увагу приділено заходам реагування на аварійні ситуації та мінімізації екологічних ризиків. Система публічного адміністрування включає Кабінет Міністрів, профільні центральні органи, органи місцевого самоврядування та спеціально уповноважені служби. Розподіл компетенції цих органів закріплений законодавчо для забезпечення узгодженого контролю. Сертифікація матеріально-технічної бази та узгодження маршрутів з Нацполіцією формують превентивний рівень безпеки [11].

Звертаючись до судової практики, нами було розглянуто справу № 757/22283/22, яку розглянув Київський апеляційний суд. У цій справі юридичним змістом є публічний договір перевезення, укладений шляхом приєднання, умови якого визначаються перевізником — ТОВ «Нова пошта». Суд застосував норми ЦК України та спеціального транспортного

законодавства, що передбачають відповідальність перевізника за пошкодження вантажу, якщо не доведено відсутність вини. Було з'ясовано, що перевізник не зобов'язаний перевіряти вміст посилки, якщо вона запакована відправником. Фактично позивачка отримала пошкоджену мікрохвильову піч у неушкодженій зовні коробці. Складений акт підтвердив невідповідність місця пошкодження товару упаковці. Перевізник зауважив, що спеціальне маркування «Обережно крихке!» було відсутнє, а упаковка неналежна. Докази, подані позивачкою, не підтвердили, що пошкодження сталося під час перевезення. Суд визнав, що перевізник довів відсутність вини. Відповідальність за неналежне пакування покладається на відправника. Апеляційна інстанція погодилася з висновками суду першої інстанції [12].

Висновки. Отже, зміст правових відносин у сфері вантажних перевезень має двокомпонентну природу: юридичну і фактичну. Юридичний зміст охоплює суб'єктивні права та юридичні обов'язки сторін, які виникають на основі нормативного регулювання та договорів. Натомість фактичний зміст проявляється у реальній поведінці учасників, зокрема у діях з перевезення, приймання, видачі вантажів, а також логістичних операціях. Цей дуалізм забезпечує поєднання правової форми з матеріальним процесом переміщення вантажу. Юридична оболонка гарантує захист та відповідальність, тоді як фактичні дії наповнюють відносини змістом.

Юридичний зміст правовідносин перевезень формується через договір, який є правовим актом волевиявлення сторін щодо взаємних зобов'язань. Договір перевезення, незалежно від виду транспорту, встановлює права та обов'язки перевізника і відправника, деталізуючи порядок виконання основного зобов'язання — доставки вантажу. Обов'язковими елементами виступають предмет, провізна плата, строки доставки, форма договору і документальне підтвердження. Юридичне регулювання обмежує свободу договору імперативними нормами задля забезпечення публічної безпеки.

Фактичний зміст правовідносин у сфері вантажних перевезень включає безпосереднє здійснення дій, пов'язаних із доставкою вантажу: його приймання, пакування, маркування, завантаження, транспортування, вивантаження і видачу. Кожна така дія є матеріалізацією договору та реалізує відповідні юридичні норми. Особливої ваги набувають технічні та технологічні аспекти, що впливають на якість і безпечність перевезення. Фактичні дії учасників повинні відповідати як договору, так і правилам, що регулюють умови перевезення.

Безпечність перевезення є важливою складовою правовідносин, що передбачає як юридичні зобов'язання, так і фактичні заходи. Правовий зміст включає обов'язок дотримання вимог до стану транспортного засобу, пакування, маркування вантажу, а також підготовки персоналу. У контексті ризик-менеджменту, нормативне регулювання передбачає ідентифікацію та управління технічними, фінансовими й організаційними ризиками. Фактичний вимір безпеки проявляється у застосуванні моніторингових систем, схем розміщення вантажу, реагуванні на надзвичайні ситуації та дотриманні вимог екологічної безпеки. Гармонізація норм і контроль за їх виконанням відіграють вирішальну роль у забезпеченні публічної та екологічної безпеки.

Юридичний зміст перевезень неминує включати механізм відповідальності сторін за порушення умов договору. Основним принципом є презумпція відповідальності перевізника за збереження вантажу, якщо інше не доведено. Належне оформлення супровідних документів, доказ вини або її відсутності та дотримання встановлених строків становлять правову основу врегулювання спорів. Особливе значення має розмежування відповідальності за ушкодження вантажу у випадках неналежного пакування або відсутності відповідного маркування. У випадках міжнародного перевезення чи використання спеціальних транспортних документів зміст відповідальності може змінюватися залежно від контрактних умов і законодавства.

Розгляд судових справ демонструє прикладне наповнення змісту правовідносин вантажних перевезень. Судова практика підтверджує важливість документального підтвердження факту перевезення та умов договору. Справи розглядаються з урахуванням презумпції відповідальності перевізника, оцінки доказів щодо належності пакування, дотримання

технічних вимог і правової кваліфікації договору. При цьому акцент робиться на ролі публічного договору та межах диспозитивності сторін.

Отже, зміст правових відносин вантажних перевезень характеризується двокомпонентністю, що поєднує юридичну оболонку та фактичну матеріалізацію логістичних процесів. Юридичний компонент визначається договором перевезення, який фіксує права і обов'язки перевізника та відправника, зокрема щодо предмета, плати, строків і документального оформлення. Фактичний компонент охоплює конкретні дії – приймання, пакування, маркування, завантаження, транспортування, вивантаження й видачу вантажу, що реалізують договірні положення на практиці. Технічні та технологічні стандарти, закріплені обов'язковими правилами, обмежують диспозитивність сторін, спрямовуючи їхню поведінку на забезпечення якості й безпеки перевезення. Безпека виступає інтегральною складовою, що поєднує нормативні вимоги до транспорту, пакування й підготовки персоналу з фактичними заходами ризик-менеджменту та реагування на надзвичайні ситуації.

Список використаних джерел:

1. Зміст. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1972. Т. 3. С. 320. URL: <https://sum.in.ua/s/zmist>
2. Теорія держави і права: Навчальний посібник / Авт.-упоряд. В.В. Галунько, Г.О. Пономаренко, В.К.Шкарупа; За заг. ред. В.К. Шкарупи. Херсон: БАТ «ХМД», 2010. 280 с.
3. Цивільне право. підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків. *Право*, 2011. Т. 1. 656 с
4. Юридичний зміст транспортних правовідносин // Транспортне право України: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Ф.П. Шульженка. Київ: КНЕУ, 2004. Розд. 2.2. С. 58–66.
5. Острожинська І. І. Договір перевезення автомобільним транспортом : магістерська робота / наук. кер. О. Б. Гнатів. *Тернопільський національний економічний університет, Юридичний факультет*. Тернопіль, 2017. . 144 с. URL:<https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17148/1/Острожинська%20І.pdf>
6. Янковська Л., Петрик І. Safety of Cargo Transportation in the Ukrainian Supply Chain: Risk Management and Legal Issues. *Law, Business & Sustainability Herald*. 2022. Vol. 2, Issue 1. P. 49–56. DOI: <http://doi.org/10.46489/lbsh.2022-2-1-5>
7. Bazghadze T. (2022). Relationship between Contract of Carriage of Goods and Bill of Lading. *Journal of Law (Tbilisi State University)*, No 1, 93–110. DOI: <https://doi.org/10.48614/jlaw.1.2022.4941>
8. Сірко Р.Б. Щодо виникнення відносин із перевезення залізничним транспортом. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), Ч. 1 № 2. С. 117–120. УДК 347.463. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-1/22>
9. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16 січня 2003 № 435-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>
10. Про транспорт : Закон України від 10 листопада 1994 № 232/94-ВР. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/232/94-%D0%B2%D1%80>
11. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06 квітня 2000 № 1644-III. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1644-14>
12. Постанова Київського апеляційного суду від 25 грудня 2023 р. у справі № 757/22283/22 (провадження № 22-ц/824/6266/2023). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116022574>

